

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Speculum Quaestionum moralium, in universam Aristotelis philosophi summi Ethicen

Case, John

Francofurtum, 1597

VD16 C 1242

[Liber primvs]

[urn:nbn:de:bsz:31-109038](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109038)

Bonum.

An omnia appetant bonum.

Finis consideratio exci-
tat ad bene
agendū Lib.
i. Metaphy.

QVONIAM nulla re magis al-
licitur homo ad benè bea-
teq; viuendū quàm spe cer-
ta & expectatione finis (est
enim ardens quasi sitis insita nobis & ap-
petendi scientiam & acquirendi bonū)
præclare quidem Aristoteles à scopo &
sine humanæ vitæ hoc opus inchoat, vt
acrius nos incitet ad officium, & facilius
pertrahat ad virtutis portum, sic enim a-
it: omnis ars, omnis doctrina, omne stu-
dium & institutum ad bonum aliquod
refertur. Per artem opus, per doctrinam
contemplatio, per studium & institutum
intelligi mihi videtur actio.

Triplex ge-
nus vitæ de
scribitur. Vita
Mechan.
Politica.
Theoric.

Cum enim triplex humanæ vitæ sit ge-
nus: Primum in opere vnde Mechanici:
Alterū in actione vnde Politici: Tertiū
in contemplatione vnde Theorici, ac sa-
piētes dicimur. Appositè hæc tria gene-
ratim insinuauit philosophus, de quibus
postea copiosè ac speciatim agit. Sed ne
longiùs errem à proposito, nō est tacen-
da

da communiter recepta opinio, nempe quòd sub his tribus nominibus omnia (quæ in vniuerso subsistunt) intelligantur: vnde emergit hæc quæstio: An omnia naturæ vi ac impetu ad bonū tendāt & moueantur: Etsi (fateor equidem) hoc verum est quod aiunt, nimirum bonum seu finem omnia appetere: tamē per hæc nomina, non Thesin sed Hypothesin, nõ rasam tabulam omnium, sed vitam hominū Arist. intellexisse puto. Verum quoniã sub hominis appellatione res omnes quæ eius imperio subijciuntur solent intelligi, quoniamq; hîc summum bonum à philosopho id definitur, quod omnia appetūt, rectè à Thesi ad Hypothesin, id est à confusâ quæstione ad certam & definitam fluere potest interpretatio. Omnia ergo appetunt bonū: per omnia ens totum: per appetere, naturæ vim & potētiam: per bonum, finem & perfectionem intellige. Distinctius (si velis) hoc modo per omnia quatuor rerū ordines ac gradus: per appetitū nunc ipsam naturam, nunc potentiam naturæ, nunc influentiam cœli: per bonum aliquando opus ali-

Summum bonū, quid.

Quatuor rerū ordines & gradus qui sint.

C 5 quan-

quando actionem, sæpe contemplationem demōstro. Res in primo gradu sunt inanimæ, vt cœlum & elementa; in secundo sunt res animatę, vt plantę; in tertio sunt sensus participes vt beluę; in postremo sunt ratione præditę, vt homines & intelligentiæ. Hęc veluti scalam olim cōtemplantes philosophi, deum esse viderunt & docuerunt, in quo omnes omnium rerum essentię admirabili quodam modo nexuque vniuntur, ac in perpetuum tanquam in infinito ac summo bono conseruantur. Vt ponuntur iam quatuor rerū gradus, ita quadruplex distinguitur appetitus, qui vulgò naturalis, vegetabilis, sensibilis & rationalis dicitur. Primò res primi gradus vt elementa, secundò res secundi ordinis vt plantę & sic deinceps, tertio res tertij, quarto res quarti ad bonum & finem referuntur. Ad bonum & finem dico, quia bonum & finis conuertuntur; est enim finis cuius causâ cætera omnia fiunt, qui vt est vltimum quod acquiritur, ita est semper primum quod proponitur iuxta illud: finis est primū in intentione, & vltimū in executione.

Huius

cc Deū esse docuerunt Philosophi.

cc
cc
cc
cc

Appetitus quadruplex ad quatuor rerū ordines accommodatus.

Finis quid.
Finis primū in intentione vltimum in executione.

Huius disputationis vsus est, vt in omni
actione omniq; conatu Biantis audia-
mus consilium, Respice finem.

Respice fi-
nem.

In hoc ope- re confide- rari debent quinque.	}	Author, qui fuit Aristotel. summus ille philosophorum princeps.	Operis huius Auctor.	
		Causa efficiens mouens, nempe Ni- comachus filius.	Causa mo- uens.	
}	}	Subiectum, nimirum vita hominis virtute excolen- da, quæ est.	Mechanica, cuius fi- nis est opus. Politica cuius finis est actio. Theorica, cuius finis est contemplatio.	
		Ordo, qui est disciplina, non natura: nam humanarum actionum non po- test esse demonstratio.	Ordo.	
		Finis, qui est, præceptis & exemplis bonos & beatos reddere.	Finis.	
Omne su- mitur aut	}	Finitè pro ente vt antè exponitur in quadruplici rerù subsistentium gradu. Infinité & cõfusè, p ente tã rei quàm rationis, & sic aliqui exponit huc locù, docetes q; & entia rei vt supra, & entia rationis suo quaq; ordine referatur ad finem. verior tamè meo iudicio est pri- or interpretatio, cum entia rationis ab homine solo fabricata ad finem ratio- ne hominis dirigantur.		
		Appetitus distinguitur vt supra.		
Bonorum aliud est	}	Natu- rale, quod est vel	Nota. Bonum. Naturale, Morale	
		Mora- le.	Per se q; est aut	Medium, vt virtus. Vltimum vt felicitas.
			per acci- dens q;	Bonũ fortunæ, vt diuitiæ. Bonũ corporis, vt sanitas &
			est vel	apta mēbrorũ compositio.

Opp.

Qui sciunt malum esse quod appetitur, appetunt illi malum: sed incontinentes sciunt esse malum quod appetitur: ergo incontinentes non appetunt bonum. Maior patet ex Arist. in 5. lib. c. 9. vbi probat neminem sibi iniuriam facere, quia omnes iniuriam malum esse iudicant. Minor constat in 7. lib. vbi inter iracundum & incontinentem hoc ponitur discriminis, quod iratus propter impetum passionis, quae meliora sint non videt, incontinens autem seu mollis meliora videt, sed deteriora sequitur.

Resp.

Habitus rationis, quo naturaliter videt meliora quae relinquit.

Impetus passionis, quo violenter incitatus deteriora repetit, sic quasi pertransennam, bonum ut aiunt videt, inflammatus tamen voluptatis facibus, malum pro bono accipit, videt ergo quod bonum est ex habitu rationis, aut appetit quod malum est, id est, ut summum bonum ex caco impetu affectionis. Idem dicendum est de illis qui violentas sibi manus inferunt.

Incontinentis habitus rationis, meliora videt impetu affectionis deteriora sequitur.

In molli seu in incontinente spectari debent duo.

Opp.

Quicquid bonum appetit, finem appetit, nam bonum & finis conuertuntur, sed voluntas finem non appetit, ergo nec bonum: minor patet, quia voluntas quae appetit est infinita, felicitas autem quae appetitur est finita,

nita, sed inter finitum & infinitum nulla est proportio: ergo voluntas bonum non appetit.

Resp.

Voluntas bifaria consideratur, aut	{	In essentia perfectionis, & sic est	Voluntas
		infinita, habet quod suum finem Deum a quo esse & bene esse habet.	quomodo finita: quomodo infinita.
		In regula virtutis, & rationis, & sic in hac vita est felicitate terminata.	

Opp.

Appetitus contingit ex defectu optati & desiderati alicuius boni, sed sunt multa quae nullum defectum boni sciunt, ut Deus & beati spiritus, ergo omnia non appetunt bonum: maior est philosophi in primo Physico. Minor est eius in primo libro de caelo cap. nono.	Appetitus est ex defectu boni desiderati.
--	---

Resp. duplex.

Appetitus illic intelligitur naturalis, quod est in imperfectis tendentibus ad summum bonum, at hic generatum nomen appetitus accipitur, non solum pro motu ad perfectionem, sed etiam pro essentia & influentia movente & conseruante omnia, & sic Deus appetere bonum id est conseruationem rerum omnium dicitur. Alij volunt excipi ab hac propositione summum bonum, ut in multis vniuersalibus pronuntiatis apud Aristotelem: exempli causa, omne corpus habet locum, excepto primo mobili, quicquid scitur per causas scitur, excepto principio: omne relatum habet correlatum, excepto summo genere: similiter omnia bonum appetunt excepto summo bono, probabile est virum quod respondens, at primum melius esse videtur.	Intelligentiam de appetitu naturali.
--	--------------------------------------

Opp.

Opp.

Voluntas potest appetere vel non appetere, cum sit secundum philosophum libera voluntas animi, ergo omnia ex necessitate non appetunt bonum.

Resp.

Voluntas a-
liquid sem-
per appetit
non fati, sed
naturæ vi.

Ve vis lucendi solem, ita vis appetendi voluntatem sequitur, & quamvis secundum philosophum ad hoc vel illud fati necessitate non cogitur, non tamē quiescit, sed vi naturæ ad aliquod obiectū semper mouetur.

Finis rerum
agendarum
vnus.

C A P I I.

An sit vnus rerum agendarum finis?

Per res agen-
das virtutes
in primis in-
telliguntur.

Thesi iam tandem ad Hypothesin prolapsus Aristoteles humanum appetitum septis quibusdam rationis circumscribere contēdit: conatur enim hoc loco vnum & vltimum rerum humanarum finem ante oculos ponere, vt tam studio virtutis, quàm præmio felicitatis allecti, ad scopum vitæ (quæ est ipsa beatitudo) festinem? per res agēdas, virtutes maximè; per finem vnum solā beatitudinem intelligit: quam intuentes vt signum, cupientes vt præmium, & directiùs progredi, & velociùs ad optatum

tum portum ferri possimus. Nam vt via
 cognita citius iter cōficitur, ita hoc sine
 veluti mentis luminibus perspecto lon-
 gè melius vita ad summum bonum diri-
 gitur. Nemo rectè pingit, si non sit ex-
 emplum, nemo directè telam mittit, si
 non videat scopum, nemo castè viuit si
 non speret præmium. Segnis enim & o-
 tiosa est vita humana, opus est ergo præ-
 mijs vt moueri, opus est stimulis vt inci-
 tari possit. Consultò igitur Aristot. finem
 vltimum quasi motricem causam bene
 viuendi nobis proponit, quem si ignore-
 mus, inanis esset omnis nostra appeti-
 tio, vana esset omnis nostra de bonis
 moribus consultatio, otiosa esset omnis
 optimarum rerum electio, stulta futura
 esset omnis studiosa actio, insana esset
 omnis tantorum discriminū solius vir-
 tutis causâ in hac vita susceptio. Quor-
 sum enim hæc omnia fierent? quorū sum
 susciperentur, si non esset virtutis palma,
 id est beatitudo? rectissimè ergo vnus re-
 rum agendarum finis proponitur vt i-
 dem à quolibet (currente studium virtu-
 tis) cōparetur. Nam vt in Olympicis lu-
 dis

Finis cōfide-
 randi necessi-
 tas & vtilitas.

stato.

Ratio cur
 philosophus
 primum de
 vltimo fine
 agit.

Honorem
 cupienti affe-
 ctus superat.

stato.

disis solùm donatur coronâ qui certat & vincit, ita Oliuam virtutis, id est honorem is solùm meretur, qui omnes affectus superat. Concludam cum philosopho hunc finem omnium esse nobilissimum, & proinde nobilissimam esse hanc artem cui subijcitur. Sed quoniam in epistola ad lectorem de hoc argumento diximus, libentiùs hoc loco id ipsum prætermitemus.

Ars optima cuius finis est optimus.

	} Absoluræ & per se vt solè virtutes quæ visua ad vltimum finem acquirendum pertinent.
Res agēde sunt duplices:	} Respectiua & comparata. quæ sunt vel.
	} Vtiles & fortuitæ, vt comparare necessaria ad victum & culturam, quæ per accidens ad vltimū finē comparandum spectant.
Vnus finis sumitur aut.	} Ethicè pro simplici ac perpetua actione virtutis, quæ in hac vitâ expetitur propter se, & sic hoc loco.
	} Pro æterna contemplatione virtutum vt in decimo Ethic.

Argu-

Argumenta quibus probat vnum esse finem sunt à	} Similitudine sagittarij intuentis signum. Euentu } Ut in suppositione antea probatur. consequen- } } re	Argumenta probantia vnum esse finem.
--	--	--------------------------------------

Opp.

Contemplatio virtutis in 10. Ethico. Perpetua contemplatio prima causa in 11. Metaphysicor. perpetua actio virtutis hoc loco vltimus finis dicitur: ergo sunt plures fines vltimi.

Resp.

Vt intellectus agens & patiens. speculatiuus, & practicus, nō naturā sed respectu differunt, ita felicitas actiua & speculatiua non re, sed ratione distinguuntur, vtraq; enim in habitu virtutis & ornatu mentis quoad essentiam manet; quare et si modus & existētia vtriusq; in subiecto mutetur, idem tamen habitus & essentia vtriusq; immutabilis est & subsistit. De Metaphysico autem sine respondeo, quod hic non intelligatur, hic enim de fine coniuncto non separato agitur.

Felicitas actiua a felicitate contemplatiua re & essentia non differt.

Opp.

Finis vnius scientie non est rerum omnium agenda rum finis, sed beatitudo est finis vnius scientie, nempe cuiuslibet, vt in hoc loco docet philosophus, ergo non est finis omnium.

Resp.

Quamuis sunt particulares quidam fines rerum omnium omniumq; scientiarum, vt recte loqui & scribere

Fines medij complures, vltimus tantum vnus.

D re in

Omnes scientiæ diuerso respectu sub dialectica, Metaphysica & Ethica continentur.

re in grammatica, ornate dicere in Rhetorica, subtiliter differere in Dialectica, vnus tamen vltimus finis omnium esse potest, ad quæ reliqui vt linea vnus circuli ad centrum referuntur. Quod verò hic vltimus finis huic scientia solum ac distinctè subijciatur, contingit propter dignitatem & excellentiam eiusdem, quippò vt reliquæ omnes scientiæ in genere ac ordine veri sub Metaphysica, in ratione probabilis sub Dialectica: ita in genere ac ordine boni sub Ethica continentur.

Opp.

Malum bono opponitur, ergo vt est summum bonum, ita erit summum malum, & proinde erunt duo fines.

Resp.

Malum opponitur bono, & vt est vnum bonum ita est infinitum malum, vt placet Pythagoræ: attamen malum finis esse non potest, sed potius priuatio finis: est enim officium finis perficere, at mali officium est corrumpere, & perfectione omni priuare.

Opp.

lib. Ethic.
Malum non est finis, sed priuatio finis.

Non minus natus est homo ad sciendum verum, quam ad agendum bonum, ergo vt summum bonum est finis rerum agendarum, respectu voluntatis, ita summum verum erit finis rerum sciendarum respectu intellectus. Prima pars antecedentis probatur ex Arist. cap. 10. lib. 10. Metaphysic.

Resp.

Resp.

Ut voluntas Metaphysicè refertur ad infinitum simplex & incommutabile bonum; ita intellectus refertur ad infinitum simplex & incommutabile verū, quod verum & bonum idem est principium, causa & motor primus, vnus, simplex, infinitus, immensus, incommutabiliter manens sine tempore, qui mutare potest est omnia, ipse verò mutari non potest: de hoc sine hic non agitur.

Voluntas ad bonum intellectus ad verū refertur. Deus ab Arist. describitur.

Opp.

De obiectis tam voluntatis quàm intellectus, nempe de bono & vero agit Aristot. in Ethicorum 1. & 6. ergo de hoc duplici sine agitur.

Resp.

De obiectis tam voluntatis quàm intellectus, nempe de bono & vero agit quidem Aristoteles, in locis citatis, sed alio quidem sensu, hic enim de illis agit vt ad Politicam vitam vsuq; spectant, illic vt in deo essentialiter vniuntur, hic vt acquiri possunt in hac vita, illic vt apprehendi possunt in aternitate, voluntatem enim perperuam & mentem aternam ac immortalem libr. 3. de Anima & 5. cap. ponit Aristot. vnde necessario sequitur vt sit aeternum obiectum vtriusq; ne inter subiectum & obiectum nulla fieret proportio.

Resp.

D 2

CAP.

CAP. III.

*An sit rerum in hac scientia demonstratio?
An luuens sit idoneus au-
ditor?*

Artis huius
Ordo Audi-
tor.

Ordo disci-
plinæ.
Rationes or-
dinis in libris
Ethic obser-
uari.

DVO in hoc capite à philosopho ex-
plicantur, ordo & auditor artis: or-
do: ne cognito iam fine anceps & incer-
ta sit via progrediendi; auditor, ne ina-
niter à quolibet tam fructuosa aut tra-
ctetur aut perdisceatur scientia, ordinem
prescribit facilem, est enim disciplinæ,
quippè accuratum & limatum disputan-
di genus in hac parte philosophiæ negât
dissimilitudo morum in diuersis locis;
multitudo rerû & consuetudinum; ma-
gna incertitudo euentuum, à quibus in
hac vita homines plerumq; pendet; im-
becillitas & error hominum; & denique
varietas actionum humanarum; quæ ut
ait Arist. in textu certâ demonstrationis
lege coërceri nequeunt, sed attende, quâ-
uis ob has causas non sit ut in mathema-
ticis demonstratio, est tamē nunc ab ex-
emplo, nūc ab inductione, nūc ab euen-
tis

tis alijsq; similibus locis certa, & efficax
 persuadendi ratio. In Ethicis enim, non
 tam docere intellectum, quàm mouere
 voluntatem quærimus. Nam intellectus
demonstratione, voluntas inductione
vincitur. Percepto iam ordine quis sit a
 ptus & idoneus auditor breuiter dicam.
 Audiunt hanc sanè multi, sed benè & ef-
 ficaciter audiūt paucissimi. Audite enim
 hoc loco non est auribus verba tantùm
 percipere, sed altiùs de præceptis virtutis
 meditari, adeoq; voce, vita, exemplo, ali-
 is prælucere. Imberbis ergo iuuenis ab
 hac scholà pellitur, delirans senex non ad-
 mittitur, ille enim experienciã non didi-
 cit, hic affectibus quasi furij agitur re-
 puerascit: hinc rectè illud, senex bis puer
 non solùm quia viribus, vita, ingenio de-
 ficit, sed quòd in cymba Charontis posi-
 tus, morum philosophiam benè non au-
 diat. Iuuenis ergo hïc non tam ætate
 quàm moribus intelligi debet. Nam vt
 ante periodum illius ætatis rarò cernitur
 constantia: ita canitiem capitis semper
 non sequitur affectuum anchora & mo-
 deratio. Quare non annorum paucitate

Ethica cum
 Intellectum
 informatum,
 tum volunta-
 tem reformatam
 cupit.

Quis aptus &
 idoneus au-
 ditor huius
 artis. Audire
 quid hoc in
 loco.

Vox, vita op9,
 cõcurrunt in
 honesta vita.
 Iuuenis & de-
 lirans senex
 auditores in-
 epti.

Senex bis
 puer.

Iuuenis ætate
 moribus.

Canities sa-
 pientem senẽ
 non facit.

aut multitudine, sed morum inconstantia & leuitate hoc loco iuuenem definitio. Quippè si verè dicam quod sentio, non fuit omnino decretū philosopho omnē hominem ante trigefimum quintū annum, quo termino clauditur iuuentus, ab hoc gymnasio explodere atque arceri. Nihil minùs meo quidē iudicio sentit, nihil minus suasit. Nam intra circulum tot annorū & affectus suppremi, & experientia acquiri, & ingenium perfici, & imperium rationis ac virtutis rectè teneri possit: hic ergo sensus est ni fallor, iuuenem excludi, id est, omnem hominem, qui seipsum non vincit, id est, vt iterū dicam, qui affectibus nimium succumbit, qui vitiis inseruit & mancipatur. Sapienter ille,

Fortior est, qui se, quàm qui fortissima vincit, &c.

Auditio ethice omnibus utilis.

Hanc igitur audiat iuuenis, audiat etiam & senex: audiat ille vt medicinam, audiat hic vt vitæ regulam: est enim utilis & bonis & malis, bonis vt semper virtuti studeant, malis vt ab extrema miseria tandem resiliant.

Non

Staus questionis propositæ.

Iuuenis quis excludatur ab auditione moralis philosophiæ.

Non potest esse in hac scientia demonstratio propter	}	1	Defectio ætatis,	} quæ omnia sæpè mutatur, & ob eadẽ causã accurate demonstracione explicari non possunt.	} Demonstratio cur hic esse nequeat.
		2	Perversitas opinionis,		
		3	Ignorancia rerum.		
		4	Inconstancia morum,		
Impedimenta, quò minus aliquis sit idoneus auditor moralis philosophiæ, sunt	}	5	Fluxus & refluxus affectuum,	} Auditionis idoneæ impedimenta sãx.	
		6	Affluentia vitiorum.		

Opp. de ordine.

Omnia scientia, quæ est de certissima materia, demonstrationibus confirmari potest, sed moralis philosophia est de certissima materia, ergo demonstrationibus confirmari potest. Maior est Arist. lib. primo Demonstr. Minor est enim decimo cap. primi libri Ethicorum, in quo loco hæc sunt verba, nempe quòd Nulla in re mortalium tanta insit firmitas, tanta constantia, ut ijs in rebus, quæ virtute geruntur. Et iterum in libro secundo, cap. sexto, dicit philosophus, quòd virtus sit certior omni scientiã.

Virtus est omni arte certior.

Resp.

Ut in his locis de firmitate & constantia virtutis, ita in secundo cap. 2. lib. hæc in contrario sensu habentur verba: ut autem in rebus salubribus, sic in actio-

Contraria loca conferuntur & reconciliantur.

Virtutes ar-
tibus quo-
modo sint
firmiores,
quomodo
firmius firma-

nibus ijs omnibus quæ conducunt nihil inest firmitatis, nihil stabilitatis & roboris. Quare obseruandum est non tam quid dixerit, quam quid senserit in hu locis Arist. In priorib. ergo locis intellexit miram influentiam virtutis in habitu confirmato, & sic firmior & certior est omni arte, non quod demonstrationem rei, ut concludatur, sed quoad inclinationem & directionem animi, ut in honestis vite actionib. confirmetur, alter loco de actionibus humanis (quæ sunt incerta) intelligitur.

Opp.

Illam scientiam quæ definitiones & proprietates habet, demonstrationibus uti potest, sed morum philosophia & definitiones & proprietates habet: ergo demonstrationibus uti potest: maior patet quia definitio & proprium sunt principia demonstrandi: minor constat, quia virtutis vitia, & affectus in hac scientia definiuntur, eorumque proprietates explicantur.

Resp.

Scientiæ cer-
te dicuntur
trifariam.
vel quatuor.

- 1 Principia nullo modo mutari aut impediri possunt: sic Mathematica, Physica & mathematica certa habentur.
- 2 Principia sunt quidem certa per se ad effectum producendum, per accidens tamen mutari possunt, ut constellation destinata ad hunc vel illum effectum, aliter tamen ubi obrundi potest.
- 3 Principia incerta sunt et in effectibus suis

Et suis producēdis frequēter impeditur ut volūtas, appetitus, intellectus, & harum scientiarum analytica non potest esse conclusio, definitiones quidem & proprietates traduntur, sed materiales ut aūt respectu subiecti in quo insunt, nō formales & per se respectu definiti: quippe virtutes, vitia, affectus, accidentia sunt & per subiectum definiuntur ac demonstrantur.

Opp.

Iuuenes sunt idonei auditores speculatiuae scientiae, Iuuenis cur ergo multo magis sunt idonei practicae & moralis: antecedens probatur quia animus iuuenis est rasa quasi tabula apta ad omnem formam capiendam: Argumentum sequitur à maiore seu fortiore. Nam cōtemplatio & melior & certior actione dicitur lib. 10. Ethicorum. fit minus idoneus auditor ethicae quam theoricæ.

Resp.

Duo principē impedimenta sunt, quō minus iuuenis sit tam idoneus ad audiendā philosophiā morū, quā ad cōtemplationē rerum; quia principia morum dependēt ab experientia, quā caret iuuenis, sed principia speculationis non dependēt iterum quia in animo Iuuenis multa repugnantia & infesta reperit morū philosophia, nempe affectus & voluptates, sed non reperit quicquam sibi contrariū ipsa cōtemplatio. Quare etsi sit difficile cōtemplatiuam scientiam discere, est tamē

D 5 men

men difficilimum morum philosophiam audire, id est,
sequi, eiusdemq; praeceptis obtemperare.

Opp.

Ante periodum iuuentutis acquiri potest felicitas,
qua est finis huius scientiae. ergo iuuenis est idoneus
auditor: antecedens probatur, quia docet philoso-
phus quemlibet posse beatum effici.

Resp.

Si circuitum etatis spectes, non negamus, quin iu-
uenis possit esse beatus, sed quia rarissime sibi constat
haec aetas, in textu hoc ipsum illi negatur.

CAP. IIII. & V.

*Quae voluptas, honor, diuitiarum affluentia,
aut virtus, sit beatitudo?*

TAedium vel potius infinitum esset,
omnes omnium de beatitudine sen-
tentias ac opiniones hic percensere.
Nam recte Aristot. curare quod quis-
que loquatur dementis esset: Pyrrho om-
nino felicitatem sustulit: Porcus ille
Aristippus voluptatem esse putauit: di-
uitias Croesus & Midas pro summo bono
habuerunt. Periander honorem, Socra-
tes scientiam: ideam Plato, Zeno virtutem
Dion prudentiam, sapientiam Bias, usum
& acti-

Multiplex
opinio de
felicitate.

& actionē virtutis noster Aristoteles posuit. Quid multis? quot homines, tot capita & sententię. Nam egri in sanitate, in libertate oppressi, imbecilles in viribus, in honoribus ignobiles, scopū & portum humanę vitę esse somniamus. Quędam ergo principium philosophorū ex turba & sylua omnium sententię de beatitudine hoc loco refutantur, quarum prima est, quod voluptas, secūda quod honor, tertia quod diuitię, quarta quod virtus pro summo bono haberetur. De prima quid dicam? est vox pecudis non hominis: qui enim fieri potest, vt Sardana palus omnium libidinum ac voluptatum charybdis felix euadat? si enim voluptas sit nihil aliud quā esca serpentis, quā cicutā virtutis, quā spuma & sperma veneris, quā sentina, & (vt loquitur orator) tæda omnium turpitudinis, si sit, vt concludam cum philosopho, communis quasi pestis nobis cum beluis; qui fieri potest, vt sit proprius finis ac summum bonum hominis? sperne ergo voluptates: nocet enim empta dolore voluptas. De secunda opinione non est quod multis disputem.

Nam

Quot capita, tot sensus.

Quatuor primarię opiniones de vltimo fine refutantur.

I.

Voluptas cur non sit summum bonum.

Descriptio fœdę voluptatis.

²
Honor non
est summum
bonum.
Lubrica est
scala fortu-
nae.

Nam quamuis sit ambitiosa hæc ætas mundi, tamen Cæsar cū pompa, Alexāder cū sceptro cecidit: rectè ille, regnabo regno, regnaui, sum sine regno: lubrica est scala fortunæ, & comes regni semper inuidia est, quo altiùs scandis eo grauiùs cadis. Nām

Icarus Icarij nomina fecit aquis.

³
Diuitiæ non
sunt summū
bonum.

Honor inquit philosophus est in honorante, at felicitas est in ipso beato, non est ergo honor beatitudo. Tertia opinio perniciē Midę peperit, nam impetrato vt quicquid tangeret in aurum mutaretūr, fame tandem exēsus periit miserimè. Ista iam siti pecuniarum æstuant & laborant plurimi, qui aureum Nilum nocte somniantes, pro auro & argēto quæ sunt nihil aliud, quàm naturæ stercora, in omnem scopulum rapiuntur: sapienter Ouidius:

Itum est in viscera terra. &c.

Rationes cur
diuitiæ non
sint beatitu-
do.

Vnoverbo sic ago: diuitiæ sūt bona fortunæ, in diuirijs nulla est cōstantia cū diuitijs malè vti possimus; multis perniciē, omnib. penè periculum creant diuitiæ, ergo in eis nō est beatitudo. Quarta opinio

nio

nio grauius est, nam Stoicorū est: nempe ⁴ Virtus nō est
 quōd virtus sit summū bonū hominis; summū bonū
 Nescio sanè in quā lancē pondus ratio-
 nis iniiciam, dicā tamen cum Aristotele,
 quod amicus sit Zeno, qui virtutē: amicus
 Plato, qui deam: magis autem amica ve-
 ritas, quæ perpetuam virtutis actionem
 pro felicitate humana accipit. Nam etsi
 virtus sit pretiosior auro, etsi virtus sola
 post funera viuat, tamen si illam in habi-)
tu non in actu si in quiete non in motu,)
si deniq; in sinu nō in manu teneas,)
 tē vt parum prodest alijs ad exemplum.
 ita sibi deest ad nomen beatitudinis au-
 cupandum. Dum ergo aliud sit virtus, a-
 liud actio virtutis, illam vt mediū, hanc
 vt præmiū: illam vt radicem & causam,
 hanc vt fructum & finem ponimus.

Voluptas quid?

Voluptas est naturalis & insidiosa affe- ^{Voluptas}
 ctio animi, orta vel ex memoria, vel ex ^{quid.}
 præsentia, vel expectatione veri aut ap-
 parentis boni, qua delectantur sensus,
 diffunduntur spiritus, demulcetur appe-
 titus, cui vt ait Arist. difficilius est resiste-
 re quàm furori.

Volu-

Voluptas } Quia est naturalis affectio.
 non est } Quia est communis homini & beluæ.
 felicitas. } Quia potius ad malum, quàm ad bonum
 incitat.
 } Quia sæpius corrumpit, quàm conseruat.

Honor quid?

Honor quid? Honor est debita reuerentia tributa alicui in testimonium virtutis, aut summæ dignitatis.

Honor non } Propter incertitudinem eiusdem,
 est felicitas, } cum sit bonum fluens & externum.
 } Propter periculum, quod sæpè ex
 eo contingit.
 } Propter relationem ad aliud bonum,
 } quod per se expetit.

Honor est per essentiam & subiectiuè in honorante, est autem per causam & obiectiuè in honorato.

Diuitiæ.

Diuitiæ quid? Diuitiæ sunt externa bona labore parata, timore conseruata, dolore perdita, quæ in bonis ornamenta virtutis, in malis instrumenta sceleris esse possunt.

Non sunt fe- } Diuitiæ non } Quia fluunt & ressuunt,
 licitas. } sunt felicitas. } Quia bonis & malis competunt.
 } Quia plures ad perniciem, quam ad
 } virtutem rapiunt.

Virtus quid?

Virtus quid? Virtus est habitus voluntarius & electiuus,

Etius, in mediocritate positus, prout prudēs praescribit agēdi circumstantias.

Virtus non est felicitas. Quia eius est essentia nempe habitus in dormiente esse potest, id est, in nihil agente: at felicitas sic inesse non potest. Quia virtus expetitur propter actionē eiusdem, quae actio beatitudo dicitur.

Generalis distinctio, quā ostenditur, quod bona externa non sunt felicitas.

Probatur, quod bona externa non possunt esse beatitudo. Ratione possessionis, quia proprietate nostra dici non possunt. Ratione requisitionis, quia per iusta media semper non requiruntur, saepe enim per vim & fraudem comparantur. Ratione dependentiae, quia ad alia semper referuntur. Ratione insufficientiae, quia appetitus illis non clauditur: Iuxta illud: Crescit amor nūmi quantū ipsa pecunia crescit.

Non est felicitas.

Opp.

Omne bonum, quod propter se & non propter aliud expetitur, est summum bonum, sed voluptas tale est, ergo est summum bonum. Maior est Aristot. in textu Minor est in cap. 8. lib. 1. Rhetorices.

Resp.

Duo spectantur in homine. Ratio seu intellectus, & sic dirigitur ad virtutis actionē, quae est vera beatitudo. Affectio seu appetitus & sic rapitur saepe ad voluptatem, quae vltimum bonū dicitur inter affectus, de quibus illic agit Aristot.

Distinctio Thomae, Bona externa non sunt beatitudo.

Opp.

Opp.

Id summum bonum est quod summam delectationem habet quodq; omnes appetunt, sed voluptas summam habet delectationem eandem omnes & singuli appetunt: ergo est summum bonum. Prima pars maioris est Aristot. 10. cap. lib. 1. vbi docet quod felicitas sit quiddam maximè delectabile & amœnum: secunda pars est in definitio: ne vltimi finis. Prima pars minoris probatur, quia nihil est delectabilius quam voluptas, quae est essentialiter delectatio. Secunda pars constat, quia sapientes & ignari omniumq; conditionis homines voluptatem sitiunt.

Resp.

Voluptas non est essentialiter delectatio, sed causa delectationis quae à sapiente non vt finis, sed vt bonum concomitans exoptatur, est enim bonum efficiens felicitatis vt virtus, bonum adiuuans vt fortuna, bonum concomitans vt voluptas, bonum terminans appetitum, vt ipsa beatitudo, quae sola propter se & vi sua expetitur.

Bonum quadrifariam dicitur.

Opp.

Honor est finis ciuiliſ vitae, vt habetur in hoc 5. cap. ergo est felicitas.

Resp.

Finis in textu illo pro premio capitur.

Finis aliquando pro premio capitur.

Opp.

Omne proprium inest suo obiecto, sed honor est proprium felicitatis, ergo inhaeret felicitati: & proinde falsum est quod in textu habetur, nepe quod honor sit in honorate

non in felici. Maior est regula dialectica, minor est in
1. cap. lib. 1. Ethico.

Resp.

Honor acci- pitur bifa- riam, vel pro	}	Applausu externo, & sic est in ho-	Honor du- plex.
		norante.	
	}	Affectu interno felicitatis, & sic est in	
		honorato.	

Opp.

Id magis videtur esse felicitas quod secundum essen-
tiam mutari aut impediri non potest, quàm quod pos-
sit, sed virtus neque mutari quoad essentiam, nec impe-
diri potest (actio vero virtutis potest) ergo virtus magis
videtur felicitas esse, quàm actio virtutis. maior cõstat,
quia felicitas debet esse perpetuum, constans & incom-
mutabile bonũ. Minor probatur, quia etsi virtus quoad
actum & existentiam mutatur, quoad habitum & ef-
sentiam tamen mutari non potest, & sic intelligitur
philosophus in 2. Ethic. vbi docet virtutem esse medium
quoad nos.

Opp.

Actio du- plex vir- tutis.	}	Transiens, qua mutari & impediri potest sublati obiectis, quibus vt medijs vititur, & talis actio non est felicitas,
		Immanens, qua est firma, perfecta & immutabilis bene operandi intentio seu meditatio, & talis nec impediri nec mu- tari potest.

Resp.

Bonum quod per se sufficit est felicitas, sed virtus est
E bonum

bonum quod per se sufficit, ergo est felicitas. Maior est Aristot. in 1. lib. Ethic. Minor constat lib. 2. cap. 7. ubi virtus per se expeti dicitur, adeoque hominem perficere, quicquid enim per se perficit, illud sufficere videtur.

Resp.

Virtus in A-
ctu.
Habitum.

Cum dicit Arist. virtutem perficere hominem eundemq; optimum reddere; intelligit virtutem in actu, non in habitu constitutam. Actus vero virtutis duplex est, aut externus per obiectum, aut internus per consilium, patientiam, & similia, que semper felicem esse declarant, et si nullum externum opus sequatur.

Opp.

Bono nil melius, teste philosopho, in 3. Topi. or. sed virtus est bonum, ergo virtute nil melius est, & ex consequenti felicitas non est bonum melius.

Resp.

Bono nil me-
lius quoad
essentiam.

Respondet Boëtius quod bono perfecto nil melius sit quoad essentiam, potest tamen aliquid esse melius bono quoad existentiam. Quare etsi concedit ille felicitatem non esse essentialiter bonum melius virtute; est tamen contingenter melius, quia magis perficit subiectum. Si veritas quod felicitas sit etiam essentialiter bonum, facit id quod est in genere boni, sed non in relatione subiecti. Nam virtus & felicitas subiectum, ut accidentia respiciunt.

CAP.

An veritas sit preferenda authoritati
& amicitia? &c.

An Idea Platonis sit felicitas?

VERITAS simplex & nuda est, sed
efficax & magna: splendet cum ob-
scuratur, vincit cum opprimitur; hinc ut
pacis templum in media vrbe extruxe-
runt olim Romani: veritatis statuam in
suis vrbibus olim coluerunt Aegyptij.
Nomen enim pacis semper excelsum,
& nun̄ ē veritatis semper diuinum exit-
it. Sit ergo amicus Plato, sit etiam ami-
cus Socrates; magis tamen amica veri-
tas omnibus & singulis esse debet. Huius
ut impulsus Arist. (ut h̄c ait.) suum ma-
gistrum (diuinum illum Platonem) de
Ideis & abstractis rerum formis dispu-
tantem reijcit & refellit. Ut enim iure a-
micitia sine virtute; ita nō minus iuste au-
thoritas sine veritate contēnitur, Ex oc-
casione istius sen̄tētiæ quidam interpre-
tes h̄c non ineptē quærunt: An veritas
authoritati & amicitia sit semper prefe-
renda? Aliud est de causa agere, quæ mo-
uetur, aliud de opinione Platonis, quæ

Veritas plu-
rimi facien-
da.

Amicitia sine
virtute & Au-
thoritas sine
veritate con-
tinentenda
sunt.

fellitur. Quare da veniam lector si nunc
 partim à proposito ac instituto digrediar,
 ideo enim hoc facio, vt meam de refu-
 tate & philosophate Arist. opinionem ha-
 beas, & vt vno verbo id ipsum expediã, in
 refutando Camelum, in philosophando
 omnium principem esse puto. In refutã-
 do Camelum dico, quia illos calcibus in-
 uidiæ petit, ex quorum vberibus nec tar
 philosophiæ suxerat: in philosophando
 principem, quia sic de naturæ viribus ar-
 canis differit, vt nemo acutiùs, sic demõ-
 strat vt nemo accuratiùs, sic defendit, vt
 nemo fortiùs. Quare vt in refutationib.
 aliorum illum vix salutandum: ita in de-
 monstrationibus rerum illum præ alijs
 ambab⁹ vt aiunt vlnis amplexandum esse
 se suadeo. Si refellat (ni malè animadu-
 rerim) aut mutat verbũ, aut inuertit sen-
 tentiam, aut fingit nouũ: & quasi Hæ-
 cules cum Pygmæo, sic (vt concludã o-
 mnia) Aristot. cum vmbra de lana capris
 na certat, verbi causa, hoc quod dico ve-
 rissimum esse intelliges, si lib. primũ de
 anima lib. primum Metaphysices. li. des-
 niq; secundum Politicorum legas & dis-
 ligenter

Fraus Aristot.
 telis, qua cũ
 alios refellit,
 vitur.

ligenter cōferas, in his enim dentatus a-
 lios mordet, & ex antiquorū ruinis (quasi
 ex flammis) triumphū ante victoriam
 petit. Egregiū sanè & præ cæteris carbo-
 ne dignū est hoc exemplum, quo vtitur
 in præceptorem suum Platonem, quem
 Psittacum profectò hoc loco (id solum
 quod optat) resonantem facit. Nam vbi
 docuit Plato felicitatē esse Ideam, quasi
 voluntatem in aëre, vacillantē in mente,
 fluctuantem in æternitate: Liquidò con-
 stat vbi docuit esse duplicem Ideam, al-
 teram coniunctam, quam contemplati-
 onem primæ causæ, alteram separatam
 & Metaphysicam, quā causam primam
 mentemq; diuinam appellauit: illam fe-
 licitatem in hac vita, hanc in futura esse
 constituit: hac posita iam sententia (quæ
 est certò certius Platonis) quorsum rem-
 tot verbis quasi funestā aggrauat Arist.
 quorsum de accidente sine subiecto dis-
 putat: quorsum an Idea sit vniuersale aut
 singulare, an sit in substantia vel accidē-
 te? An sit æterna vel caduca? An sit con-
 iuncta vel separata contendit: frustra ve-
 nat̄ur, qui tandem capit muscam, multa

Duplex Idea
 Coniuncta
 Separata.

Questiones
 iuuiles.

E 3 verba

verba & argumēta audio, quæ tamē Platonem (cōtra quem insinuauit se dicturum) omninò nō feriat: sed hæc omitto & ad primam quæstionem redeo, in qua quis dubitat, nisi sit imprudēs & curiosus; An veritas sit antepōnda amicitie & authoritati? est enim veritas bonū per se, at amicitia & authoritas bona per accidens dicuntur. Nam siue propter delectabile, siue propter vtile, siue propter honestum amicitiam intelligas, certum est amicos nullum fructū ex animorum cōsensione metere, si nodo nexuq; veritatis illorum animi nō deuinciantur, vera enim amicitia tūm frāgitur, cū amic⁹ per insidias fallitur; præcrea authoritas ab vnus aut alterius imperio & vita pēdet, adeoq; sæpè cum affectibus coniungitur, at veritas æterna est, & nullis animi perturbationibus commouetur. Postremò amicitia & authoritas ad paucos pertinent, sed veritas ad omnes, nemini enim licet mentiri, nemini alios fallere. Rectè Seneca omnes in lingua, mente, manu, veritatem habere de-
 cess,

Veri-

Dignitatem subiecti: Nam veritas est in intellectu, amicitia verò & autoritas in appetitu.

Æternitatem principij. Nam solum à Deo fuit, amicitia verò & autoritas sepe ab humana voluntate dependent.

Veritas est anteponenda amicitiae & auctoritati propter

Stabilitatem & constantiam boni. Nam veritas est virtus per se, amicitia & autoritas per accidens.

Excellentiam mediij. Nam veritas per contemplationem primæ causæ, quæ est simplex & æterna veritas, mentem ad felicitatem dirigit, at amicitia & autoritas id non præstant.

Communitatem & simplicitatem naturæ, Nam veritas & ad omnes pertinet, & omnibus vacat affectibus, at amicitia & autoritas nec ad omnes spectant, nec omni carent affectu.

Felicitas est duplex.

Divina vel Humana vel

Abstracta & infinita, quam Plato primam Ideam & causam omnium appellat.

Coniuncta & subiectiva, quam secundam Ideam & cognitionem primæ causæ in nobis constituit, illam in æternitate, hæc in mortalitate nostra acquiri posse iudicavit.

Actiua, de qua Arist. in hoc primo libro.

Contemplatiua, de qua in decimo libro egit.

E 4 Opp.

Opp.

Quicquid odium parit, postponendum est ei, quod homines in studio virtutis consentire facit: sed veritas odium parit, amicitia vero homines in studio virtutis continet; ergo veritas postponenda est amicitia. Maior est Arist. in magnis moralibus, minor ex trito proverbio pendet.

Resp.

Veritas quomodo odium dicatur parere.

Oidium non est effectus veritatis, sed mali & corrupti hominis, cuius ulcera lancea veritatis tacta recrudescant, quare etsi obsequium amicos, veritas odium pariat, non est tamen postponenda veritas obsequio, cum non ex actione virtutis, sed ex corruptione hominis illud malum contingat.

Opp.

Quicquid magis conservat rempublicam, est magis preferendum; sed amicitia magis conservat rempublicam quam veritas, ergo est anteponenda veritati: maior cuius partes, minor probatur ex octavo libro Historicorum, ubi docetur, quod legumlatores magis versentur circa amicitiam, quam circa iustitiam, quia per illam magis conservatur civitas; si ergo preferenda sit amicitia iustitia, qua est omnium virtutum regina, multo magis est anteponenda veritati, qua multis gradibus iustitia habetur inferior. Huc addi possunt argumenta à testimonio Ciceronis, qui in libro de amicitia docet ipsam omnibus rebus humanis esse anteponendam; illud etiam quod amicus sit alter ego, sed quilibet tenetur seipsum maxime preferre & conservare: ergo

ergo potius tenetur amicitiam quam veritatem defendere.

Resp.

Negandum est, magis conservari rempublicam amicitia quam veritate. Nam vinculum amicorum in studio virtutis conspirantium est ipsa veritas: non enim aequo animo pateretur amicus amicum errare, falli, decipi. Vbi dicit philosophus, quod magis verentur legum latores: circa amicitiam quam aequitatem, non civilem, sed naturalem iustitiam intelligit. Argumeta à testimonio Ciceronis affluentiam dictionis, non consequentiam rationis habent; aut si magis placet, sic respondeo, quod amicitia sit omnibus rebus humanis anteponenda, id est, omnibus rebus fluxis & caducis: id est, etiam quod quilibet teneatur maxime seipsum preferre & conservare, sub conditione virtutis. Nam malum & turpe agere nemini licet, & si exquisitissimi cruciatus & tormenta proponantur: ut testis est Arist. in lib. 3. cap. 1. Ethicor.

Iustitia
Civilis
Natur.

Malum nullo modo admittere idum.

Opp.

Authoritas mutavit tempus observandi sublata, authoritas quoque mutavit tempus & modum recipiendi cœnam domini: ergo videtur esse preferenda veritati, qua aliter instituit.

Resp.

A secundum quid ad simpliciter (ut aiunt) non sequitur argumentum. Ad exempla (qua proponuntur) respondens docti, quod ceremonia & circumstantia ut tempus, ordo & locus auctoritate mutari possint, res

Circumstantias mutare potest auctoritas, substantiam non potest.

E s ipse

ipse verò atque substantia non possint: neque in his pugnat auctoritas cum veritate, cū non in tempore quod mutatur, sed in re ipsa, quæ habetur, veritas eluceat: præterea sacrosanctæ illa salutis nostræ mysteria, nimirum paschatus & pentecostes, quæ in dominicis diebus contigerunt, mutationem sabbati apertissime insinuant.

Pascha & Pentecoste mutationem sabbati insinuant.

Opp.

Deus est summum bonum, ut docet Arist. in 1. de celo cap. 9. & etiam in 11. Metaphysicorum, sed per infinitam & separatam Ideam nihil aliud intelligit Plato quàm Deum: ergo iniuste hoc loco reprehenditur ab Arist.

Resp.

Idea felicitatis politica non est.

Concedo consequens & consequentiam: verum tamen si per Ideam intellexisset Plato politicam felicitatem, quam intellexisse illum vrger Arist. tum proculdubio iniusta non fuisset eiusdem refutatio.

CAP. VII.

Quid felicitas, & quid felix?

An felicitas sit sufficiens bonum?

REFUTATIS prætorum philosophorum erroribus, redit iam tandem ad institutam de summo bono disputationem, primumque quærit, An felicitas sit sufficiens bonum? Attende

de (studiose lector) quod de bono Politico & humano, non de Theorico & diuino hic habeatur oratio. est enim Deus solum, infinitum, simplex, æternum, & (vt verbis interpretū vtar) omniū ens bonum, quod incommutabiliter manens sine tēpote mutare potest omnia, ipsum verò utari non potest, à quo (vt concludam cum philpopho) omnia, quæ sunt in rerum natura, & suum esse & benè esse habent: cum ergo hoc loco felicitatem, quæ est actio virtutis, bonorū omnium & perfectissimum & diuinissimum esse dicat, intelligendū est de illis solum bonis, quæ in circuitu ac studio huius vitæ per studium virtutis aut possidentur aut possideri queunt: in hoc enim transitu & mortalis vitæ circulo quæ gemma pretiosior virtute? quæ palma gloriosior felicitate esse aut fingi potest? Opes enim fugiunt: Nam

*Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Fulmina.*

Vires consenescent, nam senex bis puer: forma vt folium d. florescit, nam ruga senilis erit? vita non erit permanens.

Bonum & Politicum Theor. Deus summū bonum theoricum.

Felicitas summum bonum politicum & humanum.

Opes, vires forma, & vita fluunt: sola beatitudo permanet.

nenſ, nam morientes naſcimur; quis ergo ſtatus, quæ quies; quis ſcopus & portus vitæ, niſi ſola beatitudo? rectè Mantuanus.

*Eſt honor, in portum cum puppis ab æquore venit,
Laudibus inceptum continuatur iter.*

Si igitur felicitas ſit ille ſinis, qui appetitur propter ſe, adeoq; ad aliũ nullum in hac vita aut fructu vberiorẽ, aut dignitate meliorem referatur, perſpicuũ eſt reſtiſſime ſummũ ordine, perfectione ſufficiens & abſolutè bonũ in hac vita nominari; præterea cum ſeiſo ſit contentum hoc bonum, cum in eodem cætera omnia huius vitæ bona conglobentur, cum nullis iſtibus ſulminibusq; aduerſe fortunæ concutiatur, cum hoc ſolo bono appetitus rationis, voluntatis ſitis extinguitur, ſi omnib. numeris perfectum ſufficiẽs q; appellemus, nemo iure reprehenderit. Poſtremò quoniam eſt in hoc bono quies perpetua ſine motu, ſumma delectatio ſine moleſtia, in ſignis conſtãtia ſine leuitate, diuinus honor ſine miseria, rectè optimum vitæ terminũ & actionum humanarum vltimum ac ſufficiens

Docet pluribus rationibus, felicitatem eſſe ſufficiens bonũ.

ciens bonum nominemus. Hinc defini-
 tur actio animi perpetua in via perfecta,
 per actionē motum virtutis, per animū
 intellectum & voluntatem, per vocem
 hanc (perpetuam) in agendo constanti-
 am, per vitam perfectā, in perseverando
 anchoram patientiæ & prudentiæ intel-
 ligir philosophus, quasi diceret, felicitas
 est actio, id est, in subiecto immanens se-
 cundum essentiam, transiens in obiectū
 secundum existentiam, animi, id est in-
 tellectus & voluntatis humanæ, perpe-
 tua, id est, perfecta ab usu rationis, in vita
 perfecta, id est, secundū imperiū rationis
 & virtutis directa & gubernata: imma-
 nentem actionem esse dico quoad essen-
 tiam, quia si naturā spectes, in bonis so-
 lum internis ponitur, transeuntem etiā
 addo quoad existentiam, quia si vsum spe-
 ctes in bonis externis cernitur, actionem
 animi, id est, tam intellectus, quā volū-
 tatis interpretor: Intellectus respectu ra-
 tionis. voluntatis respectu potētis ac li-
 bertatis. Quod hæc interpretatio sit & ra-
 tioni & authoritati Arist. maximè con-
 sētanea, cōstat ex verbis philosophi in 3.
 capi-

Felicitas
 quid sit, fals-
 us explicatur.

Felicitas est
 actio imma-
 nens respectu
 subiecti, trā-
 siens respectu
 obiecti sui.

ca. istius li. ubi bona an ad solum necessaria ad felicitatem esse concludit, reliqua tamen ut ornamenta requirit, & in 10 ubi docet externa bona sublata felicitatem laesere quidem, sed non tollere, & delere, tam enim inquit maximè splendescit felix, cum maximas ærumnas & tragedias fortunæ perferat. In calce huius capit. definitur etiam felix qui est vndiq; quadratus homo in arce quasi virtutum vigil, constans, sapiens, vigil ne securitatis, constans ne leuitatis, sapiens ne temeritatis alijs exemplum præbeat: quid multis? felix est vir perfectus moribus qui iuste vivere & benè mori ierò ac semper meditatur.

Felicem ærumnæ non deiciunt.

Felix quid.

Beatitudo probatur in textu Arist. boni esse sufficiens.

- Ab imperfectione aliorum finium, quæ ad felicitatem, & ad suum terminum referuntur.
- A distinctione boni per se quale est virtus, propter se quale est felicitas, per accidens quale est bonum naturæ & fortunæ.
- A continuatione eiusdem, cum sit perpetuum & incommutabile.
- A perfectione & quiete, qua per illam fruitur beatus.
- A remuneratione, quia felicitati honor, virtuti laus solum debetur.

Bonum

Absolutum, diuinum, & incommutabile, & sic Deus solum bonum sufficiens dicitur.

Bonum sufficiens est vel

Comparatum seu humanum, quod respectu omnium bonorum in hac vitâ est perfectissimum, & sic felicitas est bonum sufficiens ob illas causas quas modò diximus.

Diuina, quæ ante distinguitur.

Felicitas est vel

Humana, quæ est.

Simplex.

Actiua quæ hic definitur.

Contemplatiua, quæ in 10. lib. tractatur.

Aggregata, quæ est potius totius ciuitatis, quàm vnius hominis, & hæc in libris politicorum traditur.

Opp.

Requit philosophus in textu vt felicitas nõ solum felici, sed etiam parẽtib. liberis, cõiugi, amicis & ciuib. sufficiat: at fieri nõ potest vt vnus bonũ tot satisfiat, ergo felicitas non est sufficiens bonũ, vt Arist. requirit.

Resp.

Intelligendus est philosophus de actione transeunte in qua felix deesse suis non debet, si modo detur facultas, at si desit obiectum quò minus agit magnificè, non minus tamen felix in essentia esse dicitur: dependet enim felix à virtute non à fortunâ. Nam ab illâ habitum, ab hac ornatum habet.

Felix à virtute habitum, à fortuna ornatum habet.

Opp.

Requit bona tam externa, quàm interna Arist. ad felicitatem, ergo non est sufficiens sine illis.

Resp.

Resp.

Externa or-
nant felicitatem, non cō-
stituunt.

Requirat externa non ad essentiam, sed ad existentiam & ornatum, vt diximus.

Opp.

Si bona externa non requirantur necessarid ad felicitatem de qua agimus, tum nihil esset discriminis inter actiuam & contemplatiuam felicitatem, sed aliquid est discriminis, teste philosopho, ergo requirūtur.

Resp.

Actiua felicitate præditus non semper agit, sed agere potest.

Maior falsa est: nam non requiritur, vt actiuâ felicitate præditus semper agit, sed vt agere decorè possit si detur occasio. Simili modo non requiritur, vt homo contemplatiuâ felicitate agere possit, cum in solâ contemplatione ex officio vitam solitariam degat. Alij respondent inter felicitatem actiuam & contemplatiuam nihil esse discriminis quoad essentiam.

Opp.

Actio virtutis est laboriosa, ergo non est sufficiens bonum: Antecedens probatur in 2. lib. Ethic. vbi docet philosophus, esse laboriosum inuenire medium & admodum difficile esse studiosum: Argumētum sequitur, nam si sit laboriosa, actio erit quoq; molesta, & ex consequenti felicitas non erit sufficiens bonum.

Resp.

Radix virtutis amara, fructus dulcis.

Laboriosum est quidem inuenire medium, sed inuenienti longè pulcherrimum, ita vt actione virtutis nihil delectabilius esse possit radix virtutis amara est, fructus dulcissimus, vt docuit Iocrates.

Opp:

Opp.

Anima est bonum, sed felicitas appetitur propter animam, ergo felicitas appetitur propter bonum, & proinde propter finem, quod si concedatur sufficiens bonum esse non videtur. Maior est Arist. in 1. Metaphysic. ubi docet bonum & vnum esse in omnibus: minor in 10. Ethico. confirmatur, ubi docet felicitatem expeti propter animam.

Resp.

Mutatur suppositio boni: Nam anima bonum secundum esse suum à Deo acceptum dicitur, felicitas vero bonum perficiens extrinsecus & non constituens definitur: appetitur quidem felicitas propter animam, non ut illam finem & obiectum habeat, sed ut illam suam sedem & obiectum orner.

Anima quo modo sit bonum. Anima est sedes felicitatis.

Opp. contra definitionem felicitatis.

Opus & operatio differunt, ut domus & edificatio, sed felicitas in textu opus hominis dicitur: ergo male definitur actio seu operatio.

Resp.

Ut oratio à Rhetoribus opus & instrumentum dicitur oratoris: Opus, quia ab oratore fit & constituitur: instrumentum, quia eadem in omni agenda causa vitur: ita felicitas à philosophis & opus & operatio nominatur, opus quia multis actionibus fit & acquiritur, operatio quia in perpetuum agendo bene continuatur.

Opp

F

Opp

Opp.

Intermittitur actio virtutis, sepe enim edimus, ludimus & dormimus, ergo felicitas perpetua actio recte non definitur: hoc argumentum videtur confirmari à philosopho in hoc libro, vbi docet per dimidium vite nos à miseris non distare.

Resp.

Felix semper agere potest.

Edit, ludit, dormit felix. Felicis animus perpetuò agit.

Quemadmodum accidens semper inesse dicitur, nò quòd semper inbareat, sed quòd semper inherere possit: ita felicitas actio perpetua definitur, nò quòd beatus semper agat, sed quòd possit & velit agere si detur occasio, edit, ludit, dormit felix, nam homo est, non tamen hinc minus felix aut miser dicitur, quippe in his mens semper & bene occupatur, vt ergo sol influit, et si nube à conspectu nostro aliquando obscuretur: ita animus beatus perpetuò agit, et si corpus somno obruatur. Dicendum ergo est beatos à miseris per dimidium vite non distare, non quòd non sint beati, sed quòd distare in opinione multitudine non iudicentur, quia (cum rudis sit) habitum & immanentem actionem virtutis in somno penitus extinguì & deleri putat.

Opp.

Actio intellectus ad verum, actio voluntatis ad bonum solum tendit, ergo felicitas qua est solum bonum, male definitur actio vtriusq.

Resp.

Diuerso respectu actio vtriusq. definitur, vt antea videre licet.

Opp.

Opp.

Exitus vita incertus est, vt ait philosophus in textu:
ergo vita perfecta nulla est.

Resp.

Exitus vite anceps & incertus est, si perpetuo vir-
tutis studio non gubernetur, concedimus infinitis sco-
pulis miseriarum obnoxiam esse hanc vitam. At vt sa-
pienti nihil fortuitum, ita beato nihil miserum con-
tingit. Nam vt furor bonus ex malo corio optimum
calceum facit: ita beatus ex malis euentis rerum o-
primam vitam agit: mala enim tolerat, vt bonis per-
fruat.

Hæc vita in-
finitis scopu-
lis obfessa est.
Felix malis
benè vitur.

CAP. VIII.

An tria bonorum genera ad felicitatem
requirantur?

TRIA bonorum genera distinguun-
tur à philosophis: corporis, animi,
& fortunæ: corporis vt vires: animi vt
virtutes: fortunæ vt opes. Quæstio iam
est, an ex his tribus honorum generi-
bus constet beatitudo. Mirum est profe-
ctò quid tandem aliquot interpretes in
hanc sententiã impulerit, vt somniarent
Arist. hoc loco docuisse, hæc tria bono-
rum genera ad essentiã felicitatis neces-

F 2 sario

Omnia bonorum genera ad essentiam felicitatis non requiri.

Cap. 8. lib. 10.

Aduersa fortuna labefactat felicitatem, sed non tollit.

faciliò requiri, præsertim cum sole clarius sit, illum nunquam hoc animo cogitasse: hæc enim sunt verba. Cum ergo bonum in tria genera sit diuisum, sint quæ; alia bona fortunæ, alia animi, alia corporis: Animi bona verissimè & maxima bona nominamus. Et iterum in decimo hæc habet verba: Perspicuum est, si euenta fortunæ sequamur, eundem nos sæpe aliàs beatum, aliàs miserum esse dicturos, ita beatum chameleonti similem nec satis firmum asfirmabimus: & paulò post, res aduersæ labefactant beatam vitam, sed non tollunt. Postremò magnum scelus esset, rem omnium maximam & præstantissimam fortunæ ascribere. In finitum ac molestum esset omnia (quæ passim sunt) loca sententias quæ; adducere, quæ apertissimè conuincunt, bonæ naturæ & fortunæ ad essentiam felicitatis non requiri, fragilis naturæ est, leuis & inconstans fortuna. Si adsint, ornare possunt, si desint, necessariò non requiruntur. Lacertus Milonè perdidit, ambitio Cæsarè, nimis alter naturæ, nimis alter fortunæ credidit. Verum est illud, fortuna nunquam perpetuò est bo-

na. At vr̄ges ex Arist. neminē qui moriens incidit in Priami calamitates, esse beatum, licet per totam antea actam aetatem vixerit omnium beatissimus. Respondeo cum Aristot. id verū esse si generoso peccatore eas quæ eueniunt calamitates non perferat, si mala fortunæ & naturæ in usum virtutis non conuertat, hoc est, si cedat affectib. si in extrema fortuna clypeum patientiæ abiciat & desperet: huc omnia quæ huic interpretationi videntur infesta loca referri debent, præsertim illud in fine octauæ cap. vbi verba sunt ista: Neq; enim planè ad beatitudinem aptus est is, qui omnino deformis sit, aut ignobilis, aut vitam in solitudine degat, aut sit sine liberis, ac multo minus forsā si cui sunt liberi improbissimi, vel amici boni è vita excefferunt, hunc locum si conferas cum alio in 9. ca. facillimè intelliges, vbi sic se habent verba: Reliquorum bonorū alia adesse necesse est (intelligit bona animi) (alia sunt adiuuātia & vtilia quasi instrumēta) (intelligit bona corporis & fortunæ) verbosior nec nō molestior in hac re fortasse videor, sed hoc eo cōsilio

Patientia est felicitatis anchora.

Bona necessaria, adiuuātia.

F 3 feci.

Urget Buri-
danum &
Scorum.

feci, vt probem vanissimè cæcutire, vel potius insanire illos interpretes, qui ausi sunt affirmare Arist. felicitatem esse nul- lam, adeoque in rerum naturâ apparere nusquam. Qui fieri potest inquirunt, vt in vno pusillo homine omnia tã animi quàm corporis & fortunæ bona conglo- bentur? Respõdeo vix aut ne vix quidem fieri posse. sed quid hinc? ergo felix esse non potest: erras toto cœlo, sic enim nõ demonstrauit Arist. hanc enim esse esse- tiam arguit, quæ in constantiâ bonorum animi, non in affluentia rerum caduca- rum ponitur, diuitiæ, amici, liberi, bea- tum non faciunt. Naturæ error, morbus & deformitas miserum non definiunt, beati enim à sola virtute, miseri à solo vi- tio denominantur.

Virtus sola
beatos, viti-
um solum
infortunatos
facit.

Distinctio bonorum.

Bona respi- ciunt felici- tatem, aut quoad	}	Essentiam, & sic solum bona animi requiruntur,
		Existentiam & ornatum, & sic bona corporis & fortunæ requiruntur.

Opp.

*Fortuna non est, ergo bona fortuna non sunt: au-
tecedens probatur à philosopho in Physicis, vbi docet,
fortunam esse contrariam naturæ, & ab Augustino in
libro*

libro retractionum: ubi docet esse contrariam providentia diuina.

Resp.

Pro cetera rerum humanarum dominam quam Deam finxerunt poetæ, & sic impium est illam ponere.

Pro incerta & incognita rerum causa, per accidens, & hæc non respectu Dei prescientis omnia, sed respectu hominis ignorantis multa dicitur. Hinc illud in 6. Ethicor. ubi plus ignorantia, ibi plus fortune, quare etsi respectu nature & providentia omnia sunt certa & necessaria, multa tamen respectu ignorantie ac cæcitate nostre contingentia & fortuita sunt, & sic bona fortuna hic dicitur.

Fortuna sumitur aut

Opp.

Illæ sunt necessaria ad felicitatem, quibus sublatis non est felicitas, sed hæc sunt quedam bona natura, ut forma hominis, ut vita, ut sanitas: ergo bona natura requiruntur necessario. Maior probatur ex definitione necessarij, minor constat in secundo physicorum, ubi docetur, quod natura appetat formam ut finem, & per consequens ut bonum. De vita & sanitate, an sit bona natura nemo dubitat: si ergo forma hominis sit bonum natura, & sublata forma non sit homo, sequitur etiam sublata forma tolli felicitatem.

F 4 Resp.

Resp.

Ut homo in tractatu de re lativis quiddam adventitium esse dicitur domino & seruo, licet sine homine nec dominus nec servus esse possit, ita anima & forma hominis quiddam adventitium felicitati esse dicitur, et si

Anima quo modo felicitati accedere dicatur. sine anima felicitas esse non possit. Nam sicut homo non est de essentia relationis, ita anima non est de essentia felicitatis. Aliud ergo est esse essentia in principio, aliud est esse existentia in subiecto, principium felicitatis est virtus, in qua conservatur: subiectum felicitatis est animus, in quo comprehenditur. De sanitate & vita respondeo, quod advenit si adsint, quod non tollant si absint, quippe in animo (qui est aeternus) beatitudo inest.

Opp.

Virtutis sunt obiecta naturæ & fortunæ bona. Nulla est actio virtutis, ut probatur in 2. lib. Ethico. sine obiecto: sed felicitas est actio virtutis, ergo non est sine obiecto: quod si non concedantur omnia, sic arguo: obiecta virtutum sunt aut bona naturæ aut fortunæ: ergo bona naturæ aut fortunæ necessariò requiruntur.

Resp.

Actio immanens virtutis quid.

Ad maiorem respondeo, quod si immanens aliquando actio virtutis, quæ est veluti quadam reflexio eiusdem in seipsam, sed esto quod sint obiecta singularium virtutum moralium, in quibus illarum actiones versantur, non tamen recte infertur quod bona naturæ & fortunæ necessariò requirantur, quippe ut est duplex actio virtutis immanens & transiens, ita est duplex obiectum internum quod immanenti em: externum, quod transeuntem perficit. Internum est ut consilium respectu sapientis, exter-

num est vt periculum respectu fortis, sic temperans interne voluptatem, externe cibum & potum respicit.

CAP. IX.

En felicitas sit donum Dei?

NOBILISSIMUM bonum à nobilif-
 sima causa fluit, aliàs inter causam ^{Felicitatem} & effectum non esset dignitatis propor-
 tio. Motus coeli simplex & æternus est, à Deo dona-
 quid ita è quia primus motor simplex & æternus habetur: hinc Arist. si quid in-
 quit à Deo hominib. detur, maximè cõ-
 sentaneũ est felicitatem dari; si rationẽ
 quæras, respõdet, quia rebus humanis
 melior est & præstantior. Tædium esset si
 omnia testimonia, quæ in hanc sententi-
 am scribuntur, è diuersis operib. Aristoteli
 accumulare & adferre contenderẽ,
 Lectorem ad decimum Ethicorum & ad
 12. Metaphysico. refero, in quibus sum-
 mum bonũ summumq; verum infinito
 ac æterno vtriusq; principio acceptum
 iri viderit, sed huius inquit Arist. dispu-
 tationis ac temporis hæc non sunt, quasi
 diceret, non nego felicitatẽ esse donum
 Dei, sed hic locus postulat, vt segniores

F 5 ad

Ratio enim
philosophus
defelicitate
actiua agit.

Industrius ef-
se debet, qui
felicitatem
vult assequi.

ad studium virtutis incitem, ne dum pu-
tēt à Deo solum concedi, in otio sine cu-
ra, in vitio sine fructu vitæ con senescant.
Nemo artifex natus, & nemo inuitus fe-
lix, artes tamen à Deo sunt, à Deo etiam
beatitudo fluit: vis vno verbo expediam
omnia? fortunæ ascribere felicitatē sce-
lus est, humanis dare viribus sceleratum,
ceterum requiro hęc studiū, requiro in-
dustriam. Nam vt in Olympicis ludis nō
formosissimus quisq; aut robustissimus
corona donatur, sed qui in certamen ve-
niunt: ita foelicitatis compotes nō sunt,
qui dies noctesq; virtutis remis non in-
cumbunt. Vetus est illud,

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.
tritum quoq; & hoc, Deus otiosos nō di-
ligit. Quare vt paucis concludam singu-
la, felicitas vt palma homini proponitur
sed sine industria hominis non acquiri-
tur. Indignus est dato beneficio, qui dan-
ti manum non porrigit, iure profectò est
miser, qui datum à Deo bonū sedulò ac
diligēter non quærit. Nihil hoc detrahit
diuinę maiestati, quæ vult vt amemus, ne
ingrati, quæ iubet vt agamus, ne ignaui
simus.

simus. Sicut ergo medicina nō sanat nisi aeger accipiat, ita hoc donum non prodest, si quis datum recuset. Nemo enim ad vitam beatā cogitur, trahitur fortasse, cogitur autem nemo. Nam prāmijs trahi, stimulis nos cogi dicimus.

Nemo cogitur esse beatus.

Donum Dei est vel

Abolutum sine medio vt creatio ex nihilo, donaq; diuini spiritus, quae Arist. non intelligit.
 Respectuum cum medio, & cōditiōne, & sic hominibus studiosis virtutis, nō otiosis à Deo datur felicitas: nam ad acquisitionem eiusdem requirit modum, tempus, voluntatem, industriam, naturā, non ergo negat Aristot. diuinitus dari hoc bonum, sed vult etiam studiosè illud per industriam.

Opp.

Quicquid est in raro contingentibus & extrinsecus euenit, causam ipsam fortunam habet: vt probatur ex definitione fortuna 2. physico. sed felicitas humana est in raro contingentibus & etiam extrinsecus euenit, ergo fortunam sui causam habet, quod est contra Arist. in textu.

Resp.

Quamuis raro contingit felicitas, adeoq; sit accidens subiecto, non tamen a fortuna prouenit, quia ab operante vt finis intenditur, fortuitus enim effectus non intenditur, ex exempli causā, fodiens terram aliquando incidit in serpentem, intentio est terram fodere, at non incidere in serpentem.

Fortunae effectus ab operante non intenditur.

Opp.

Opp.

Felicitas in textu quiddam diuinissimum appellatur: ergo à solo Deo homini conceditur.

Resp.

*Felicitas
quomodo
quiddam di-
uinissimum.
Lib. de parti-
bus Animati-
um 2. de cœ-
lo.*

Diuinissimum appellatur non absolutè, vt est in Deo, sed partim effectiue, vt à Deo fuit, & partim obiectiue, quia per illam Deo maximè assimilamur,

Opp.

Anima hominis est proximum, solum, & immediatum donum Dei, nam teste Philosopho cœlitus venit, & à materiæ potentia non educitur, ergo felicitas quæ est eiusdem perfectio solum à Deo esse videtur. Argumentum sequitur, quia dans formam dat omnia consequentia formam:

Resp.

Quædam consequen- tiar.	{	<i>Simpliciter & necessariò, & sic dans formam dat omnia consequentia formæ.</i>
		<i>Contingenter & fortuitò, & sic dans formam, puta animam, non dat omnia consequentia formam, puta felicitatem.</i>

Opp.

*Lib. 12. me-
taph. & lib. 3.
Phyfic.*

Posse & velle in Deo idem sunt, vt sapienter docet Aristot. sed potest beatum in hac vita proximè & immediatè facere: ergo & vult: quibus concessis videtur impium partim Deo, partim homini felicitatem ascribere. Minor patet in 7. physico. vbi probat primum motorem esse infinita potentia.

*Posse & velle
in Deo quo-
modo sunt
aut idem.*

Resp.

Posse & velle idem sunt in Deo, si essentiam deitatis,
non

non si providentiam ordinis ac dispositionis spectes, certum est posse illustrare mundum sine sole, sed non vult: posse gubernare orbem sine lege, sed non vult: posse saturare hominem sine cibo, sed non vult: placet ei in sua providentia ordine & medio uti, non quod non possit agere sine medio, sed quod non velit quicquam fieri sine ordine. Quare respondeo, et si potest Deus beatum in hac vita proxime & immediate facere, si infinitam potentiam spectes, non tamen hic vult si ordinem & providentiam consideres: non est ergo impium, maxime Deo ut principio primo, proxime homini ut instrumento felicitatem ascribere.

Thomam
summa contra
gentes, & su-
per magistrum
sententiarum,
Deus non agit
sine medio,
ut nos doceat
ordinem in
actionibus
nostris ob-
servare.

CAP. X.

An sit dicendus felix in hac vita?

An felix possit esse miser?

SOLON interrogatus à Croeso, quisnam felix videretur: mihi Tellus, inquit Atheniensis, qui filias castissimas habuit, qui diu integerrimè vixit, qui pugnans pro patria fortissimè interijt. Secundo interrogatus, num post Tellum aliquem Croeso beatiorem nosset, imò inquit, Cleobem & Bitonem, qui veluti Hippocratis gemini se mutuo semper dilexerunt, matremque inopem, senem,

nem, infirmam tanquam boues coniugati ad Iunonis templum traxerunt: iratus tum Crœsus, auro, gemmis, purpura splēdēns in solum ascendit minaci vultu, tertio iam quærit an aliquem Crœso beatiorē cognosceret, ô rex Lydorum respondet Solon.

Ultima semper

Expectanda dies homini est: diciq; beatus

Ante obitum nemo supremaq; funera debet.

Felix nemo
ante obitum,
inquit Solon
Crœso.

O Solon, Solon.

Hanc vocē contempsit Crœsus, at postea in bello à Cyro & vinculis captiuus ad incendium ductus, spectantib. Persis maxima qua potuit voce ter dixit, O Solon, Solon: mirāti ac sciscitāti Cyro quis hominum aut deorum is esset Solon, vnus sapientum inquit Crœsus, quem olim vaticinantem hoc malum ego rebus secundis tumidus & inflatus stultissimè contempsit: hoc audiens Cyrus, Crœsum non solum liberauit, sed etiam apud se in maximo semper honore habuit: ita sapiens vna sententia regem alterum seruasse, alterum prudentiorē reddidisse videtur. Sed quorsum hæc? vt nimirum intelligas in hac via, qua tendimus ad sepul-

pulchrum multos esse lapsos, in hac luce
 qua ad tempus fruimur densas esse tene-
 bras, sed attende. Ut in euentis rerū ma-
 xima est omniū vicissitudo: ita in effectis
 virtutū nullus est error & inconstantia.
 Verus ergo Solon, verus Arist. nam ille
 de miseria huius vitæ, hic de virtutis an-
 chora disputauit: si bona fortūæ spectes,
 mille sunt casus, at si bona animi perpē-
 das, vnus & certus est vitæ humanæ sco-
 pus; placet tamen Aristot. vt ait Aquinas
 cum Solone ludere, eiusdemq; sententi-
 am (vt modo Platonis) in vmbra, cum
 qua decertet commutare: constantiam
 enim virtuti non negauit Solon. Nam
 Telli fortitudinem, Cleobis & Clitonis
 pietatem commēdauit. Croeso autē pe-
 riculosè in Oceano diuitiarum exultan-
 ti cautelam sapienter dedit, sed his omif-
 sis dico beatum in hac vita dicendū es-
 se: Semper in his libris Politicam non
 Theoricam felicitatem intelligo. Si e-
 nim non esset in hac vita dicendus felix,
 dic mihi, nō inanis esset omnis labor &
 appetitus in hac vita nostra? iterum non
 ociosa esset legum constitutio, vt ciues
 bea-

Mulci sunt
 lapsus istius
 vitæ.

Solon & A-
 rist. recon-
 ciliantur.

Felix ante
 bitum dici
 potest ali-
 quis.
 Ab absurdis
 probat fæli-
 ces dicendos
 esse in hac
 vitæ politicæ.

beatos faceret? adhuc non ridicula esset
 denominatio felicitatis, cum res nulla sit,
 quæ nomini respondeat? adde, nonne
 misera esset cōditio hominis, si nauis in
 qua vehitur tot tantisque fluctibus agitata,
 nullam tandem virtutis anchoram, nul-
 lum portum haberet? postremò est nul-
 lus magnes, vis nulla virtutis, quæ trahit
 ad hominem? an nemo castè, nemo sob-
 briè, nemo studiosè viuunt? An sumus om-
 nes chameleonti similes? quorsù pro-
 ponitur præmiù si nemo capiat? quorsù
 laudatur virtus si nemo cupiat? quorsum
 docetur beatitudo, si nemo sapienter vi-
 uat? fateor esse nauos in vultu Veneris;
 fateor esse affectus in animo felicitatis; fate-
 or beatum telis fortunæ configi, affligi
 morbis, multis extremis malis vulnera-
 ri; non tamē labascit, imò tū maximè lu-
 cet atque triumphat: rectè ergo concludit
 Arist. hoc ca. quod felix miser esse non
 possit, miser enim est expers ingenij, ab-
 iectus animi, plenus peccati: at felix est
 sapiens, fortis, semper studiosus virtutis:
 ergo felix miser esse nō potest? præterea
 si hoc cōcedatur studioso virtutis, vt sem-
 per

Felix non
 potest esse
 miser.
 Miser quis?
 Antithesis
 inter beatum
 & miserum.

per in fugam abigit fortunam, nedum eiusdem procellas vincere beatus potest, quippe semper sapiens est, & quæ fors tulit æquo perfert animo. Nam si bona & fortunata sint vitā amœniorē, sin aspera & iniucunda longè beatiorē reddunt: vit enim flamma suppressa euolat, ita animus beati omnes miseras superat.

Felix est dicendus in hac vita propter	}	Stabilitatem virtutis, cui nititur.	Felix aliquis in hac vita cur dici possit.
		Perpetuitatem actionis qua in obiectis virtutis vitur.	
		Constantiam rectæ rationis, qua vita dirigitur.	
Miser sumitur tribus modis, aut	}	Excellentiam mentis, quæ multis actionibus virtutis confirmata, facillè non corrumpitur.	
		Pro inope & indigente pecunia, & sic contingit aliquando beatum appellari miserum.	
		Pro homine abiecti animi, & sic non potest esse miser.	
		Pro homine mancipato sceleri, quæ significatio propria est miseræ, & sic felix non potest esse miser.	

Opp.

Nemo vivit mortalium cuius certus est finis: ergo in hac vitâ non est dicendus felix.

Resp.

Crux & eculus, ut sæpè diximus, beatum non vulnerant, hic enim non lapsum hominis sed statum felicitatis proponi-

Finis hominis incertus, fœlicis certus est.

ponimus; aliud est esse hominem, aliud est esse beatum hominem, hominis quidem incertus est finis, sed fœlicis hominis, qui in perpetuâ actione virtutis constat non est incertus.

Opp.

Hac vita, vt ait Seneca, miseria est; sed in miseriâ nemo est dicendus fœlix: ergo in hac vitâ nemo est dicendus fœlix: maior ratione probatur, quia hac vitâ est motus animi ad vitium, & motus corporis ad sepulchrû.

Resp.

Nô est vera definitio vitæ quæ traditur: non enim est ipsa miseria sed misera, non est motus animi ad vitium, aut corporis ad sepulchrum, sed tamē est perniciofa, & in colluione multorum scelerum veluti sepulta cooperta: hæc dicuntur de externis, quæ, vt modo ostendimus, beatum non vulnerant.

OPP.

Fœlix dici potest non fœlix, vt ait in textu Aristot. ergo videtur quòd possit esse miser; nam non fœlix est contradictionis negatio, quæ medium non habet.

Resp.

Non fœlix dici potest non quòd non sit, sed quòd sublati rebus secundus esse non videatur.

Opp.

Nulla affectio est tam stabilis & firma in subiecto, quin possit corrûpi: sed fœlicitas est affectio: ergo potest

corrumpi; quo concesso sequetur quod felix possit esse miser, nam sublatâ felicitate miser erit.

Resp.

In felicitate {
 te spectatur {
 Essentia accidentis, & sic à suo sub-
 iecto moueri potest.
 Constantia actionis, habitus & con-
 suetudinis, & sic non potest.

C A P. X I.

An res posterorum pertineant ad de-
 functos?

NE quis Soloni adhuc non satisfacisse Arist. putet, alia iam causa agitur, in qua Solonis sententia partim refellitur, partim approbatur: refellitur cum esse foelicem in hac vita probat, approbatur cum beatissimam vitam defunctorum concedat: satis iam dictum est de prima parte, de altera pauca dicenda veniunt in præcedenti cap. sic loquitur philosophus, Abturdum sanè est res posterorum nihil (ne ad vllum quidem tempus) ad patêtes pertinere: in hoc capite sic inquit, Casus autem & res aduersas posterorum ac amicorum omnium

G 2 nihil

nihil omninò pertinere ad mortuos valde ab amici officio alienū sit, sentētijsq; omnium repugnare videatur; ex quibus verbis meo iudicio eminet, Immortalitas animi & defunctorū Beatitudo. Sexcenta sunt pfectò loca in Arist. quæ immortalitatem, permulta sunt quæ foelicitatem probant. Mens æterna & immortalis est, sic in libris de animo: foelicitas hominis est perpetua, sic in Ethico, decimo. Mirū igitur mihi est quid Velcurioni (aliàs non contēnendo interpreti) in mentem venerit; quòd neget animi immortalitē ex Aristotele posse probari. Sed rei viū non attingis fortasse dices, nam quæstio est, An res posterorum ad defunctos pertineant, in qua de modo pertinendi non de immortalitate animi dubitatur? Fateor equidem id verū esse quod dicat, sed prius immortalitatem & beatitudinē mortuorum demonstrare oportet, quàm eorū res nostras interesse probemus: his ergo positis, modū ac ordinē pertinendi probat Arist. in præcedēti ca. hæc eius est sentētia: Fieri potest vt qui beatam vitam vsq; ad senectutem

Animam esse
immortalem
doceri ab A-
rist. Lib. de a-
nima, cap. 50.

Res vitiorum
quomodo
pertineant
ad defunctos.

tem protulerit, migraueritq; conueniēter rationi, cum multæ in posteris mutationes consequantur. Absurdum tamen est si is quoq; mutetur, qui oppetit mortem, sitq; aliàs miser, aliàs beatus: ex quibus verbis elicitur hic sensus, quod res posterorum, pertineant quidem ad defunctos, sed ita ut neq; beatiore ex eorum dignitate, neq; miserie ex eorum calamitate fiant: idem habet in hoc capite: sic enim ait, Ergo hoc quidem apparet, res secundas amicorū & aduersas, ad eos pertinere illas quidē qui occiderint; sed ita ut neq; ex beatis miseros faciant, neq; aliud quicquam generis eiusdem. Nulla enim est post hanc vitā beatitudinis in anima commutatio, Si plura de hac re velis intelligere, suadeo ut legas fragmentū illud de somnio Scipionis, ut diligenter euoluas librum de mundo, librum decimum Ethico, tres vltimos libros Metaphysico, in quibus multa de æternitate animi, multa de dignitate intelligētiarū & beatorum spirituarū, multa de maiestate primi motoris, multa deniq; de contemplatione rerum omnium in prima

Defuncti à mutationib. istius vitæ nō pendent.

Animam se-
paratam &
foelicē quid
maneat post
hanc vitam.

Animæ sepa-
ratæ nihil ni-
si per reflexū
à prima cau-
sâ sciunt.

causâ discas. Quæ si ingeniosè in loco
cōferantur, mutū lucis ad hanc quæsti-
onē procul dubio adduxerint: fōtes qua-
si digito demonstrabo solū. Docent phi-
losophi quòd anima separata & foelix in
omni æternitate primum motorem, id
est, Deū aspiciat: docent quòd post sepa-
rationem suam amare propter vnionē
corporis non desinat; docent, quòd libe-
rata à curis multo diuinius quàm antea
intelligat; Quorsum quæso si res poste-
torū ad beatos nihil pertineant? Scipio-
nem disputantem de Romano imperio,
Patroclū disceptantem de sepulchro in
tragicam scenam non adduco, ficta for-
tasse hæc sunt & fabulosa, sed hoc vrgeo,
An sic mens separata magis sapiat, vt ni-
hil intelligere? an sic magis intelligat, vt
nihil sapere? sic primam causam suscipi-
at, vt nihil rerum præteritarum scire ac
meditari possit? Agnosco animam sciū-
ctam à corpore esse quidē finitam & cir-
cumscriptam essentiâ: quid tum? igna-
râ ergo esse concludas? Aliud est per ha-
bitum naturæ & essentiæ, aliud est per
reflexū p. imæ causæ & influentiam sci-

re. Nihil hic omnino definitio) studiose lector) hæc tamen morum præcepta colligo; vt Achilles Patroclo suo sepulchrum parare; vt filii bonorum parentum vestigiis insistere, vt posteri beatorum exempla imitari debeant.

Res posterorum ad defunctos pertinere in textu probantur.

Ab officio amicitiae, nam durum esset & alienum ab officio amicitiae contrarium docere.

A testimonio & opinione omnium qui semper iudicarunt eas pertinere.

A nomine & exemplo tragediarum, in qua defunctorum spiritus sæpe à poetis introducuntur, habentes quasi curam posterorum.

Opp.

Dubitare videtur Aristot. in textu, vtrum defuncti sint omnino felices, ergo confusè & definitè concludit res posterorum spectare ad defunctos, antecedens probatur in his verbis: Quærendum est de mortuis, vtrum alicuius boni participes sint, an contrà. Perspicuum enim est ex his, etiamsi quid ad eos pertineat siue boni siue mali, exile & exiguum illis fore.

Resp.

Non dubitat omnino de eternitate & beatitudine defunctorum, sed in hoc loco ostendit posterorum res aduersas, aut secundas statim beatorum omnino non mutare, & sic querit, An alicuius boni aut mali participes sint mortui? quasi diceret, hanc questionem moueo: An

Vtrum mortui boni alicuius participes sint, & quomodo intelligendū.

mortui nostrorum bonorum aut malorum fiant participes: Respondet non fieri, vel vt beatos eos qui non erant prius, efficiant, vel ijs qui ante beati erant, beatam vitam eripiant.

OPP.

Si res posterorum pertineant ad defunctos, verisimile est defunctos memoriam curamque posterorum retinere, sed hoc non est verum: ergo res posterorum ad defunctos non pertinent. Maior à sufficienti diuisione petitur, Minor ratione probatur, quia memoria est vis animi sensitui qua simul cū vitā nostrā extinguitur, à cura autem rerum mortalium anima separata (teste philosopho) liberabitur, aliter enim simpliciter felix & immutabilis non videtur.

Resp.

Anima separata quo modo res mundanas scire & curare dicitur.

Prima pars huius argumenti de modo sciendi, in calce expositionis nostrae resoluitur, non enim per memoriam qua extinguitur, sed per influentiam primi motoris qua fruitor, anima separata intelligit; curam autem posterorum habere dicitur, non quod istarum rerum vicissitudine de statu felicitatis vnquam deturberetur, sed quod in arce quasi posita & locata res duras & secundas posterorum videat. Quorsum ergo videt fortasse dices: vt hoc intellecto (nimirum illam videre) tu eius ante actam bonam vitam imiteris.

An felicitas sit potius bonum honorabile quàm laudabile?

Quo magis ad felicitatem acquirendā (de qua multa iam dixit philosophus) incitemur, præmium nunc honorificum omnibus hoc iter suscepturis proponitur, nempe insignis honor: concludit enim philosophus bonū potius diuinis encomijs venerandū, quàm humanis laudibus prosequendum, quippe laudamur ob aliquam affectionem aut virtutum, cū iusti, cū fortes, cū viri boni simus: cæterum felicitatis præmium maius & excellentius esse debet: est enim id bonum, quo melius, quo dulcius, quo honorificentius in hoc vitæ cursu acquiri non potest. Veruntamen nefas & impium hoc loco putauit Aristoteles illos honores homini beato ascribere, & demandare, qui deo infinito, ac immenso consecrantur, cui enim mortalium vnquam dicimus?

Felicitas bonum honorabile.

Diuinos honores felici non ascribit philosophus.

Quicquid habet Phlegeton, quicquid caua viscera erra,

G S

Quic-

*Quicquid inest Pelago, quicquid secat aera pennis,
Fecisti, & solus totum hoc opus ipse gubernas.*

Deus ergo nō est laudabilis vt homo, sed plusquam honorabilis, quippe est in relatione ad nullam causam, sed per se omnium bonorum summum & diuinissimum: pergit igitur Aristoteles in textu, docetq; laudem mediocrē esse virtutis proprium, sed virtus minus bonum est quā est foelicitas; laude ergo virtus, honore foelicitas celebratur.

Laus virtutis
est, Honor
foelicitatis,

Postremò, Endoxus voluptati (quam summum bonum esse putauit) summū honorē dedit. Quid ergo? an beatitudini, quā sola virtute quærimus, minorem palmam tribuimus? quid multis? in hoc bono summa quies, summa perfectio, summus splendor inest: ergo iure optimo summus debetur honor, summus inquam debetur honot, cum dico summum, inanē strepitum multitudinis, sonorum applausum adulantis nō intelligo; est enim honor leuis, est honor constans, est honor in sono honorātis, est honor in ipso sinu beati hominis. Firmissimum est bonum, ergo certissimum esse debet

Honor du-
plex,

debet præmium. Vt ergo virtus semper est laudabilis etsi nemo laudet; ita beatus semper est venerandus, etsi nemo honorem tribuat: hic enim non quid detur, sed quid debeatur quærimus.

Diuinus, qui in timore & amore consistit, & hic Deo soli debetur, quem oportet propter se diligere, & propter ipsum cætera omnia.

Honor est aut

Humanus qui est aut

Externus in leuitate fortunæ & multitudinis, & hic non est semper præmium felicitatis.

Internus in firmitate virtutis, qui est in beato, & ab applausu populi non dependet, & hic est præmium felicitis.

Opp.

Omne maius bonum continet minus bonum teste philosopho: sed honor est maius bonum quam laus: ergo honor laudem continet, & proinde si felicitas sit bonum honorabile erit etiam & laudabile.

Resp.

Cum dicit Arist. felicitatem esse potius honore dignam quam laude, laudē meo iudicio nō excludit, sed quoniam laus minorem lucem quam honor habet, laudem virtuti in vno, honore felicitati in alio gradu dignitatis tribuit. Vt ergo virtus & felicitas sūt cognata,

Felicitati nō negatur laus.

ra,

ta, ita laus & honor non sunt diuersa, est enim honor nihil aliud quàm laus intensa.

Opp.

Honorem Deo, regi, patri tribuere debemus: ergo soli felici non debetur.

Resp.

Diuinus honor Deo soli debetur, vt supra. Humanus vero distinguitur vel in	}	Seruilem, qui debetur domino propter metum.
		Naturalem, qui debetur patri propter naturam imperium.
	}	Ciuilem, qui debetur regi propter iustum imperium, felici propter virtutis prae- mium.

Opp.

Rex semper non est beatus: ergo regi & felici idem honor non debetur.

Resp.

In rege triplex persona consideratur, hominis, ciuitatis, Dei: quamuis vt homo non semper eodē honore colitur quo felix, tamē vt personā ciuitatis aut Dei representat, eadem omnino veneratione dignus habetur: nō enim animi prauitas, sed officii maiestas in rege considerari debet, quare q̄ aut in bonū aut in malū principem arma sumunt, sceleratè quidem faciunt. Quippe quantum in se est, contendunt & maiestatem numinis

Arma non sunt sumenda in principe, siue bonus sit, siue malus.

pio-

violare, & dignitatem reipub. in vno simul conuel-
lere.

Opp.

Honor est obiectum vnus virtutis, nempe modestia:
ergo non est felicitatis premium: antecedens est Arist.
in lib. 4. Argumentum patet quia latius felicitas ex-
tenditur quam vna virtus.

Resp.

Non solum modestia, sed etiam magnanimitas &
iustitia in honoribus versantur, conceditur tamen pro-
prium obiectum esse modestie, que habena ambitionis
recte definitur. Ad argumentum ergo respondeo, quod
externus honor sit obiectum modestie, internus vero
premium felicitatis.

Honor ex-
ternus obic-
ctum mode-
stia, internus
est premium
felicitatis.

C A P. XIII.

- An ad moralem philosophum spectet cognitio anima?
- An appetitus sit subiectum virtutum moralium?
- An meliora sint somnia bonorum quam malorum?

HACTENVS de felicitate ac merce-
de vitæ practicæ actum & disputa-
tum est, vt nos Tragœdiam huius vitæ
agentes, à bello ad pacem, à fluctibus
ad portum, à naturæ impetu ad rationis
imperium, à procellis fortunæ ad virtu-
tis anchoram fugiamus: tum enim re-
ctè plerumq; viuitur, cum benè viuendi
finis

Transitio à
felicitate ad
virtutem

finis intenditur. Nunc officium moralis philosophi esse arbitratur Aristoteles, de virtute quædam præcepta generatim ac speciatim tradere: sic enim nostra intentio certior. sic via rector, sic vita melior erit. Nam frustra à nobis quæruntur foelicitatis præmia, si ad ipsam foelicitatem spreta contemnantur media. Media autem solæ virtutes sunt, quibus veluti scælæ gradibus inhærentes, in arcē beatitudinis tandem ascendimus. Institutū ergo nunc est philosophi de virtutibus limatiùs agere, sed ne in Labyrinthum nos sine filo trahat, ordinem obseruat, vt primum de subiecto nempe de animo humano pauca intelligantur. Prima igitur conclusio huius cap. est, quòd de virtute agendū sit, quia sola viri⁹ viros bonos efficit, 2. quòd de virtute animi nō corporis sit differēdū quia philosoph⁹ nō corporis, sed animi medicus esse debet, 3. quòd pars animi vigentis non sit subiectum virtutis: nam hæc in somno maxime cernitur, at bonus per somnū à malo non distinguitur: ex his constat ad moralem philosophum quandam spectare cogni-

Virtutes media sunt & viam struunt ad foelicitatem.

De animo virtutis subiecto conclusiones aliquot.

cognitionē animæ; quandam dico non simplicem & absolutam, quæ in libris de animo comprehenditur, tantum autem scire oportet, quantum ad diuisionē virtutis pertinet. Nam cū virtutum alia sint mentis, alia moris, quā illæ in intellectu, hæ in appetitu reponuntur, necesse est ad minimum eas partes intelligat, in quibus vis tota suæ scientiæ lucet. Nam vt medicus scienter nō sanat eam partem corporis quam nescit: ita philosophus sapienter non tractat eam partē mentis quam ignorat. Potentias ergo animæ hic distinguit philosophus: vt alia sint communes, alię proprię communes vt vis agendi, quæ maximè in somno: vis appetendi quæ maximè in sēsu cernitur: propriæ, vt intellectus, qui virtutibus mentis: voluntas, quæ virtutibus moris vi sua subijcitur. Nam quamuis appetitum sedem & subiectum virtutis sæpe in hoc cap. alijsq; in locis nominat, procul dubio tamē intelligit appetitū inchoatē. voluntatē absolutē virtutem recipere. Est enim appetitus ad voluntatem in recipienda virtute, vt est superficies ad substantiam in recipiendo accidente: an-

Qualis hic
requiratur
animæ co-
gnitio.

*Virtus di-
stinctio.*

Sto.

Communes
que, Proprię
que.

Appetitus
inchoatē, vo-
luntas virtutē
recipit abso-
lutē.

appetitio
plox.

choatur ergo virtutes in appetitu, sed per
ficiuntur in voluntate: quorsum aliter do-
ceret philosophus virtutes & vitia esse in
nostra potestate? quorsum vtriusq; actio-
nes voluntarias esse demonstraret? sed di-
stinguit appetitum, fortasse dices, vt alius
sit rationis omnino expers, alius imperio
rationis obtēperans? quid tū, ergo p-
babile est appetitum non voluntatē virtu-
tis subiectum posuisse? Fateor equidem
appetitum esse subiectū, vt dixi, sed non
completum: nam absonum & absurdum
est, vt illa potentia animę sit virtutis sub-
iectum, quæ rationem tantum influen-
tem per participationem, & non inherē-
tem per cōstitutionem habet: sed sic ver-
bo hoc esse concludo: si concidat appeti-
tus, manet tamen virtus, ergo subiectum
virtutis non est appetitus. Verum adhuc
vrges quod ipsa voluntas sit quidā appe-
titus: ergo si voluntas sit subiectum appe-
titus erit? Rectè m-ones: nam hinc elicio
duplicem volūtatē, aliam sensitiuam,
quæ propriè appetitus: aliam intellectu-
uam, quæ suo ipsius nomine volūtas di-
citur, Est sanè voluntas vt dicis quidā ap-
peti-

voluntas
plox.

petitus, at non in sensu sed ratione positus. Quid ergo? Num vis virtutē vllō modo respicere appetitum? obtundis. Quoties enim dixi appetitum esse primum & inchoatum subiectum, voluntatē autem esse vltimum & perfectum: nō nego etiam & alias poëticas animi, scilicet phantasiā communem sensum, memoriā quodā modo subijci contēplationi virtutis; hinc enim cōcluditur, quòd in postremo iā loco agim⁹, meliora esse somnia & phantasmata bonorum, quàm malorum hominum. Vt enim virtutum aut vitiorū obiectis interdū delectamur, ita plerumq; somniantes per species rerum nocte afficimur: quippe occlusis externis sensibus, internæ potentiaē animi referātur; boni ergo de bonis quibus interdū capiuntur, noctu somniant: mali de pessimis in somno cogitant: seruus de fame, epulo, de cibo, Paris de Helena, Pāphil⁹ de sua Glycerio somniāt. Quid ita? quia macilētus seru⁹, gulosus, Epulo, sceleratus Paris, Pamphilus verò omniū amator extitit: hortādi ergo hīc sūt iuvenes, hortādi etiā senes nostrorum tem-

Somnia bonorum meliora quàm malorum.

Somnia cuiusque talia sunt qualis ipse est.

H po-

porum, vt illi nimum de sua Helena, vt hi nimum de sua pecunia non meditentur: qualis enim est diurna meditatio, talis nocturna erit phantasia.

Morali philosopho cognoscenda est anima, vt intelligatur.

Subiectum virtutis, quod est aut Obiectum virtutis, quod est aut

appetitus inchoatè, voluntas perfectè.

verum bonum, } quæ abo sūt in animo.

Eternitas virtutis, quæ ab eternitate animi dependet, vt est in 10. Ethico.

Perfectio & finis virtutis, quæ est animi studiosum, & beatum facere.

Appetitus duplex,

Sensitiuus

Intellectiuis qui propriè voluntas dicitur, & hæc est vel

Concupiscibilis

Irafcibilis

Rudis, & quasi rasa tabula apta ad bonum.

Formata, quæ est subiectum virtutis perfectæ & vltimarum, vt aiunt: nam in eo perficiuntur virtutes.

Sic & subiectum virtutis inchoatū quia in eo inchoantur virtutes.

Meliora sunt somnia bonorum quam malorum hominum, vel

Propter altam impressionem bonorum obiectorum in externis sensibus, qualia sunt simulachra virtutum ante oculos, & sapientum verba semper quæ si sonantia in auribus.

Propter frequentem actionem bonorum operū, qualia sunt inopes pecunia, ignorantibus consilio adiuuare.

Propter assiduam meditationem optimarū virtutum, quæ animam sic confirmat, vt ne in somno corporis a studio & contemplatione virtutis deficiat.

Opp. contra primam quaestionem.

Quicquid est omnino rationis expers à natura sua, virtus, quae est rationis norma, non est subiectum: sed appetitus est omnino à natura sua rationis expers, vt habetur in textu: ergo non est virtutis subiectum.

Resp.

Appetitus consideratur duobus modis, vel vt est quasi	}	Contumax seruus & sic nō est omnino virtutis subiectū, quia rationi opponitur.	Appetitus dupliciter consideratur.
		Obediens filius, & sic est virtutis subiectum, sed inchoate, vt ostendimus.	

Opp.

Appetitus est accidens, & virtus est accidens: sed accidens accedens inesse non potest. ergo virtus appetitui non inest. Maior constat, quia appetitus est naturalis potentia, virtus autem habitus in qualitate. Maior est Aristot. in 2. Topicō.

Resp.

Appetitus capitur bifariam, vel vt est pars animi & sic est capax virtutum & affectuum, vel vt est potentia naturalis in prima specie qualitatū, & sic non est. Alter dicendum est, esse subiectum quo, vt aiunt non subiectum quod, quia vt per superficiem in substantiam recipitur color, ita per appetitum in voluntatem recipitur virtus.

Opp.

Appetitus est sedes affectuum, ergo non est subiectum

H 2

ctum virtutis. Antecedens patet in 3. Topic. argumentum probatur, quia affectus & virtus sunt contraria, virtus enim rectam rationem conseruat, affectus hominem à recta ratione auocat.

Resp.

Affectus sunt duplices, { Acres, qui à recta ratione nos auocant, & simul cum virtute non insunt. }
 { Mediocres, & veluti virtutis imperio moderati, & tales cum virtute rectè in appetitu consentiunt. }

Opp.

In somnio inquit Arist. bonus à malo non discernitur, ergo non sunt meliora somnia bonorum quam malorum. Ratio sequitur: nam si sint meliora bonorum somnia, bonorum à malis hoc modo erit aliqua distinctio.

Resp.

Bonus à malo per somnium discernitur per somnium non distinguitur.

Bonus à malo per somnum non distinguitur, attamen per somnium bonus à malo plerumq. discernitur, somnus enim est ligatio sensus tam in bonis quam in malis: sed somnum est agitatio quedam mentis, qua ligatis externis sensibus intus aliquando meditatur. Quare et si bonus à malo per somnum naturaliter non distinguitur, moraliter tamen quodammodo videtur discerni.

LIBER